

Læremiddeltjek

Læremiddeltjek er en model til vurdering og sammenligning af læremidler, der henvender sig til lærere, lærerstuderende, skolebibliotekarer, pædagogiske konsulenter og forældre.

LÆRE
MIDDEL
○ DK

Brug læremiddeltjek

Dette er en tom skabelon til selv at gennemføre et læremiddeltjek. Du kan også anvende (dele af) Læremiddeltjeks systematik som inspiration og grundlag for samtale og vejledning.

Forrest i skabelonen finder du en introduktion til og en beskrivelse af de begreber og parametre, som Læremiddeltjek bygger på, så du efterfølgende selv kan vurdere et læremiddel – først som en samlet synlig vurdering af læremidlet og derefter ved at karakterisere læremidlet ud fra Læremiddeltjeks seks parametre.

Læremiddeltjek bidrager til at synliggøre et læremiddels undervisnings- og læringsmæssige potentialer. Modellen tager udgangspunkt i en forståelse af læremidler som de materialer og værktøjer, der anvendes som midler med læring som mål. Læremidler er altså en samlebetegnelse for undervisningsmaterialer – programmer, lærebogssystemer, taskebøger osv. Her skelnes der mellem didaktiske, semantiske og funktionelle læremidler, og Læremiddeltjek er i første omgang udviklet med henblik på at vurdere didaktiske læremidlers potentiale.

Læremiddeltjek består således af to lag:

Første lag viser en samlet, synlig vurdering af læremidlet. Vurderingen udtrykkes i farveudfyldning af en til fem bobler. Udfyldningen af boblerne viser, i hvilken udstrækning eller i hvilken grad noget er til stede i læremidlet.

Næste lag er en karakteristik af læremidlet inden for det givne parameter.

Her er et eksempel: Om et læremiddel skriver udgiveren/forfatteren fx, at det har fokus på evaluering. Analysen af læremidlet viser, at der er evalueringssider efter hvert kapitel, men at der primært er tale om test. I Læremiddeltjek betyder det, at der er stor udfyldningsgrad i parameteret "lærer støtte". Men til gengæld vil karakteristikken i det andet lag fortælle, at der primært er tale om summativ evaluering i form af test, mens læremidlet mangler idéer til, hvordan fx elevernes arbejds- og læreproces kan følges. Mange udfyldte bobler i første lag er altså ikke nødvendigvis lig med "godt". Udfyldningsgraden viser i stedet noget om graden eller tilstedeværelsen af indhold i forhold til det enkelte parameter.

God fornøjelse!

Tjek-begreber

Læremiddeltjek bygger på seks parametre:

- Tilgængelighed
- Progression
- Differentiering
- Lærerstøtte
- Sammenhæng
- Legitimitet

De første tre parametre vurderes primært i relation til elevens muligheder for at lære med læremidlet. Er det tilgængeligt, er der progression frem mod målene for elevens læring, og giver læremidlet mulighed for at nå disse mål på forskellige måder? Under de næste parametre vurderes primært i relation til læreren. Støtter læremidlet læreren i at planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen og elevernes læring? Er der en indre sammenhæng i læremidlets realisering af mål, værdier, udtryk, indhold og aktiviteter? Endelig vurderes læremidlet i relation til samfundets krav til og mål for undervisningen i folkeskolen. Modellen er bygget op om et spiralisk princip, så hvert enkelt parameter gentager og udbygger det forrige.

Logikken bag modellen er, at ethvert læremiddel er styret af et mål – et syn på dannelse og et syn på fag, som direkte eller indirekte vil komme frem i læremidlets udtryk, indhold og aktiviteter. Udtryk, indhold og aktiviteter er derfor centrale forankringspunkter i analyse og vurdering af et læremiddels tilgængelighed, progression og differentiering. Et læremiddel kan i større eller mindre grad støtte lærerens planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen og elevernes læring. Under parameteret sammenhæng vurderes det, om der er sammenhæng mellem det læremidlet siger, det gør, og det, det faktisk gør i fremstillingen. Det vurderes, om der er sammenhæng mellem udtryk og indhold, og endelig, om der er sammenhæng mellem det eleverne skal lave, og det eleverne skal lære. Et læremiddels legitimitet må vurderes i relation til samfundets krav til faget, målet for undervisningen og for skolen. Derfor vurderes læremidlets legitimitet i forhold til aktuel viden, Fælles Mål og folkeskoleloven.

Beskrivelse af læremiddel

Tilgængelighed

Et læremiddels tilgængelighed vedrører bl.a. adgang, hindringer og motivationsfaktorer i forbindelse med lærers og elevers brug af læremidlet.

a) Udtrykkets tilgængelighed: I hvilken udstrækning har læremidlet en brugervenlig, læsbar og motiverende udtryksform – og på hvilke måder:

- Er det nemt at orientere sig i grafik, layout, design, overskrifter, link, tekstbokse, fremhævede nøgleord mm? Får man lyst til at læse videre? Er der genkendelighed fra kapitel til kapitel?
- Er det læsbart i kraft af ordvalg, sætningsstruktur, tekstopbygning og fremstilling af begreber?
- Er det forståeligt i kraft af samspil mellem tekst, billeder, diagrammer og andre repræsentationsformer?

b) Indholdets tilgængelighed: I hvilken udstrækning har læremidlet et relevant, forståeligt og motiverende indhold – og på hvilke måder:

- Er indholdet aktuelt og meningsfuldt for lærere og elever?
- Er det forståeligt i form af en struktur og kompleksitet, der modsvarer elevernes kundskaber og færdigheder?
- Er det motiverende at arbejde med i kraft af en tematik og struktur, der fænger og udfordrer?

c) Aktiviteternes tilgængelighed: I hvilken udstrækning har læremidlet praktiserbare, forståelige og motiverende aktiviteter – og på hvilke måder:

- Er aktiviteterne til at udføre kropsligt, intellektuelt og følelsesmæssigt i kraft af samspillet mellem konkrete, kropslige aktiviteter og mere abstrakte, symbolske aktiviteter som fx at skrive, regne og fremføre argumenter?
- Er aktiviteterne til at forstå på et niveau, der modsvarer elevernes evne til at handle og reflektere?
- Er de engagerende og meningsfulde, fx ved at knytte an til hverdagens roller og handlingsmønstre?

Tilgængelighed

I hvilken udstrækning og på hvilken måde understøtter udtryk, indhold og aktiviteter læremidlets progression?

a) Udtrykkets tilgængelighed

☐☐☐☐☐

b) Indholdets tilgængelighed

☐☐☐☐☐

c) Aktiviteternes tilgængelighed

☐☐☐☐☐

Progression

Et læremiddels progression vedrører bl.a. kropslig, intellektuel og følelsesmæssig udvikling i forbindelse med elevernes brug af læremidlet.

a) Udtrykkets progression: I hvilken udstrækning giver læremidlet eleverne mulighed for at udvikle sig i kraft af en stadig mere udfordrende, kompleks og faglig brug af udtryk – og på hvilke måder:

- Rummer læremidlet en progressiv vekselvirkning mellem konkrete, billedlige udtryk og en mere abstrakt brug af sprog og diagrammer?
- Aftegner det en bevægelse fra simpel og entydig sammenhæng mellem udtryk (tekst, billeder, kort, modeller...) til mere kompleks og flertydig brug?
- Er der en gradvis overgang fra hverdagens sprog og billeder til mere faglig brug, der også omfatter faglige udtryksformer som fx modeller og diagrammer?

b) Indholdets progression: I hvilken udstrækning giver læremidlet eleverne mulighed for at udvikle sig i kraft af en stadig mere udfordrende, kompleks og faglig organisering af indhold – og på hvilke måder:

- Rummer læremidlet en udvikling fra nære, konkrete problemstillinger i elevernes hverdag til mere almen og abstrakt behandling af indhold?
- Aftegner det en række trin, en spiral, et netværk eller en udvidelse af aktionsradius, der understøtter elevernes intellektuelle og følelsesmæssige udvikling frem mod en mere kompleks og reflekteret forståelse?
- Udvikler det elevernes kundskaber, færdigheder og holdninger i kraft af en faglig måde at organisere indholdet på?

c) Aktiviteternes progression: I hvilken udstrækning giver læremidlets opgaver og aktiviteter eleverne mulighed for udvikling i kraft af stadigt mere udfordrende, komplekse og faglige handlingsmønstre – og på hvilke måder:

- Rummer læremidlet en progressiv vekselvirkning mellem konkrete, kropslige aktiviteter og mere abstrakte, symbolske aktiviteter som fx at skrive, regne og fremføre argumenter?
- Understøtter det elevernes udvikling af kropslige, intellektuelle og følelsesmæssige kompetencer gennem øget kompleksitet og samspil mellem forskellige typer af handlinger (fx at dramatisere, eksperimentere, beskrive, tolke og vurdere)?
- Sker der en gradvis overgang fra hverdagens roller og handlinger mod mere faglige handlingsmønstre?

Progression

I hvilken udstrækning og på hvilken måde understøtter udtryk, indhold og aktiviteter læremidlets progression?

a) Udtrykkets progression

☐☐☐☐☐

b) Indholdets progression

☐☐☐☐☐

c) Aktiviteternes progression

☐☐☐☐☐

Differentiering

Et læremiddels differentiering vedrører om der er en kombination af fælles og individuelle veje, der gør det muligt inden for en fælles ramme at imødekomme forskellige behov, forudsætninger og udviklingspotentialer i forbindelse med elevernes brug af læremidlet.

a) Udtrykkets differentiering: I hvilken udstrækning har læremidlet en varieret og rummelig udtryksform – og på hvilke måder:

- Varierer det i form, sværhedsgrad og kombination af udtryksformer som fx sprog, ikoner, billeder og modeller?
- Åbner det for forskellige måder at blive opfattet (fx taktilt, visuelt eller auditivt), læst og fortolket på, afhængigt af bl.a. køn, kultur, social baggrund og personlig udvikling?
- Inkluderer det elever i en fælles oplevelse, der samtidig rummer mulighed for individuel udvikling af strategier til at læse og forstå?

b) Indholdets differentiering: I hvilken udstrækning har læremidlet et varieret, alsidigt udfordrende og inkluderende indhold – og på hvilke måder:

- Varierer det tematisk med vekslende problemstillinger og anknytningspunkter?
- Udfordrer det eleverne, hvor de er?
- Inkluderer det eleverne i en fælles tematik, der samtidig rummer mulighed for individuel udvikling af begreber og grader af kompleksitet i forståelsen?

c) Aktiviteternes differentiering: I hvilken udstrækning tilbyder læremidlet varierede, alsidigt udviklende og inkluderende opgaver og handlingsmønstre – og på hvilke måder:

- Rummer læremidlet en variation af arbejds- og undervisningsformer, der gør det muligt at veksle mellem forskellige aktiviteter som fx konkrete/abstrakte, åbne/lukkede og træning/udfordring?
- Åbner det for forskellige læringsmåder, der modsvarer elevernes forudsætninger og potentialer?
- Inkluderer det eleverne i en fælles rammesætning, der samtidig skaber rum for forskellige roller og handlingsmønstre som fx at lytte, undersøge, eksperimentere, løse opgaver og/eller deltage i diskussion?

Diffentiering

I hvilken udstrækning og på hvilken måde understøtter udtryk, indhold og aktiviteter læremidlets differentiering?

a) Udtrykkets differentiering

☐☐☐☐☐

b) Indholdets differentiering

☐☐☐☐☐

c) Aktiviteternes differentiering

☐☐☐☐☐

Lærerstøtte

Lærerstøtte vedrører læremidlets måde at hjælpe og understøtte læreren på i forbindelse med planlægning, gennemførsel og evaluering af undervisningen.

a) Støtte til planlægning: I hvilken udstrækning understøtter læremidlet lærerens planlægning af undervisning, kommunikation om undervisning og tilpasning af læremidlet til den planlagte undervisning – og på hvilke måder:

- Understøtter læremidlet planlægning af en tilgængelig, progressiv og differentieret undervisning i kraft af vejledning og faglig, pædagogisk opdatering af læreren?
- Støtter det lærerens kommunikation af mål og formål med brug af læremidlet, så det bliver lettere at kommunikere til elever, forældre, kolleger og andre relevante parter?
- Tilbyder det hjælp til supplerende, beskæring og tilpasning af læremidlet i forhold til bl.a. elevtyper, andre læremidler, årsplan og emneuger, fx i kraft af værktøjer til årsplanlægning og konkrete forslag til at inddrage temahæfter og faglige hjemmeside?

b) Støtte til gennemførsel: I hvilken udstrækning understøtter læremidlet lærerens gennemførsel af undervisning, navigation i undervisningen og tilpasning af læremidlet undervejs – og på hvilke måder:

- Understøtter læremidlet gennemførsel af en tilgængelig, progressiv og differentieret undervisning i kraft af et godt samspil mellem dets udtryk, indhold og aktiviteter?
- Tilbyder det læreren forskellige roller, der gør det muligt at tage bestik af situationen og handle intuitivt?
- Rummer det fleksibel kombination af udtryk, indhold og aktiviteter, der gør det muligt at justere brugen af læremidlet og træffe nye valg undervejs?

c) Støtte til evaluering: I hvilken udstrækning understøtter læremidlet lærerens arbejde med evaluering – både lærerens evaluering af undervisningen og af elevernes læring, men også lærerens støtte til elevernes evaluering af egen læring – og på hvilke måder:

- Understøtter læremidlet lærerens arbejde med evaluering af både undervisning og elevernes læring i relation til trinmål og egne opsatte mål?
- Tilbyder det læreren forskellige former for evaluering – både formativt og summativt? Det kan fx være test, portfolio, logbog, tip-en-trettener og meget mere.
- Rummer det forskellige muligheder for evaluering af ikke blot faglige mål, men også fx sociale mål og mål vedr. arbejdsformer?

Lærerstøtte

I hvilken udstrækning og på hvilken måde støtter lærerens planlægning, gennemførelse og evaluering af henholdsvis undervisningen og elevernes læring?

a) Støtte til planlægning

☐☐☐☐☐

b) Støtte til gennemførelse

☐☐☐☐☐

c) Støtte til evaluering

☐☐☐☐☐

Sammenhæng

Et læremiddels sammenhæng vedrører den indre sammenhæng mellem mål, værdier, indhold, udtryk og aktivitet. En sammenhæng eller mangel på samme, der først og fremmest viser sig i forbindelse med læremidlets realisering af mål, formidling af indhold og aktivering af elever.

a) Sammenhæng i realisering af mål: I hvilken udstrækning gør læremidlet, hvad det siger, når det skal hjælpe elever og lærere på vej – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlets erklærede mål i lærervejledning, målformuleringer og lignende metatekster overens med dets valg og organisering af indhold? Det kan gælde erklærede mål for tilgængelighed, progression og differentiering, men også læremidlets erklærede fagsyn og læringssyn.
- Understøtter dets aktiviteter realisering af erklærede mål og værdier?
- Er der sammenhæng mellem læremidlets målsætning og evaluering, dvs. de mål det sætter sig, og det, der rent faktisk evalueres?

b) Sammenhæng i formidling af indhold: I hvilken udstrækning er der sammenhæng mellem læremidlets indhold og udtryk – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlets udtryk overens med dets valg og organisering af indhold? – fx kræver et komplekst indhold ofte en differentieret brug af grafik, layout, overskrifter, tekstbokse, ordvalg og lignende.
- Fremstår læremidlet som et samlet udtryk, hvor der er et hensigtsmæssigt samspil mellem tekst, billeder, diagrammer og andre repræsentationsformer?
- Understøtter dets udtryk indholdets tilgængelighed, progression og differentiering?

c) Sammenhæng i aktivering af elever: I hvilken udstrækning er der sammenhæng mellem det, eleverne skal lære, og det, de skal lave, dvs. mellem læremidlets indhold og aktivitet – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlets aktiviteter overens med dets formidling af indhold – fx i kraft af relevante opgaver, øvelser og spørgsmål?
- Fremstår det som en samlet drejebog, hvor de enkelte aktiviteter bidrager til meningsfuld og sammenhængende interaktion mellem elever og lærere?
- Understøtter dets aktiviteter indholdets tilgængelighed, progression og differentiering fx ved at gentage, træne og uddybe relevant indhold?

Sammenhæng

I hvilken udstrækning og på hvilken måde fungerer læremidlet som en samlet helhed i forhold til mål, værdier, indhold, udtryk og aktiviteter?

a) Sammenhæng i realisering af mål

☐☐☐☐☐

b) Sammenhæng i formidling af indhold

☐☐☐☐☐

c) Sammenhæng i aktivering af elever

☐☐☐☐☐

Legitimitet

Et læremiddels legitimitet vedrører læremidlets forhold til samfundets krav til et læremiddel. Stemmer læremidlet overens med aktuel viden, gældende læreplaner (Fælles Mål) og folkeskoleloven?

a) Legitimitet i forhold til aktuel viden: I hvilken udstrækning er læremidlet opdateret i forhold til ny faglig og pædagogisk viden fra videnskaberne, samfundet og skolens praksis – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlets formidling af viden overens med ny forskningsviden?
- Svarer læremidlets valg af stof til, hvad der er almindelig kendt som relevante temaer og problemstillinger i samfundet?
- Stemmer læremidlets valg og formidling af viden overens med ny praksisviden, dvs. socialt anerkendt viden fra skolens praksis?

b) Legitimitet i forhold til Fælles Mål: I hvilken udstrækning stemmer læremidlet overens med den gældende læreplans fagsyn, progression og prioritering af kundskaber og færdigheder – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlet overens med den aktuelle læreplans formål og fagsyn?
- Bidrager dets progression til, at lærer og elever kan indfri læreplanens trin- og slutmål?
- Modsvares dets udtryk, indhold og aktiviteter læreplanens prioritering af kundskaber og færdigheder?

c) Legitimitet i forhold til folkeskoleloven: I hvilken udstrækning bidrager læremidlet samlet set til elevernes alsidige udvikling, demokratiske dannelse og tilegnelse af fagets erkendelses- og arbejdsformer – og på hvilke måder:

- Stemmer læremidlets mål og værdier overens med folkeskolens målsætning om alsidig udvikling af elevernes kundskaber og færdigheder?
- Bidrager det til undervisning, der er præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati?
- Understøtter dets udtryk, indhold og aktiviteter elevernes tilegnelse

Legitimitet

I hvilken udstrækning og på hvilken måde legitimeres læremidlet i forhold til aktuel faglig viden, den aktuelle læreplan og folkeskolens formålsparagraf?

a) Legitimitet i forhold til faglig viden

☐☐☐☐☐

b) Legitimitet i forhold til Fælles Mål

☐☐☐☐☐

c) Legitimitet i forhold til folkeskoleloven

☐☐☐☐☐

Opsummering

Her kan du samle op på dit læremiddeltjek og lave en kort oversigt over din vurdering.

LÆRE
MIDDEL
DK